

Vén pesti ház szürke legendáját mondja el „Az Elefánthoz” címzett bérkaszárnya öreg házmestere

Minden nagyváros főbb útvonalain vannak olyan házak, amelyeket az ember alig vesz észre, ha mellettük jár. Nem újak, nem is túlságosan öregek s építőművészet szempontjából sem szembeötlők. Különbözik is, nagyon keveset lát az ember az ilyen ház valószínűségéből, mert körülötte és benne úgy nyüzsgés az élet, hogy a sok reklámtábla, üzlet, világítás, meg portál eltakarja, túlharsogja az építő kéz kőbe fagyott jöszandékát.

Ilyen ház Pesten a Vörösmarty-tér 2-es számú is. Nagy, szürke saroképület. A tér felőli oldalán egy légiforgalmi iroda, egy esernyős üzlet és egy díszműves tanyázik, a váci-utcai fronton pedig egy bőröndös, egy ékszerész, egy férfidivatüzlet, egy nagytrafik, egy csillárosbolt és egy rámakészítő-műkereskedő várja a korzó előkelő közönségének óhajait és pénzét. A kapu felett egy esomó tábla van, amiből megláthatjuk, hogy szabó, magániskola, orvos, ügyvéd és közjegyző is tevékenykedik a házban. Az udvar — mint minden nagy ház udvara — külön kis birtalom. Kéményszerű mélységébe csak ritkán jár be a napfény. A falak és vasajtók sivar környezetében biciklik és üzleti kiskocsik gubbasztanak és a porolón pirosszínű kandur unatkozik. Valahonnan a hátsólépcső felől éles vakkantással egy foxikutya gurul elő és csakhamar nézeteltérésbe kerül a cicával, amire az emeleten megjelenik a vici és az ajtóból egy tömzsi, jóképű ember — Németh bácsi, a házfelügyelő — szemrehányó pillantásokat vet a kutya felé. Megnyílik az egyik földszinti ablak is, amelyik mellett ott van a tábla: *házfelügyelő* — és egy fehérhajú, finom arcú asszony hajol ki rajta, hogy lelkére beszéljen a foxinak, „aki” azonban nem hajt a jó szóra.

Meglátogatom Németh bácsiék földszinti, sötét lakásukban, 25 éve laknak itt. A ház megépítése óta Németh bácsi a második házfelügyelő.

„*Zum Elefanten*” — régen így hívták a házat. Itt a sarkon, ahol a *Krantzék* üzlete volt, ott állt fent egy fekete vaselefánt. Egyszer aztán lezuhant, valószínűleg elrozsodott a szög, ami tartotta és leesett a járdára. Szerencsére nem történt baj. Az elefánt is egészben megmaradt. Most a Fővárosi Múzeumban van.

„Huszonöt évvel ezelőtt mentünk ajánlkozni a Mocsonyi-úrékhoz...”

Huszonhat évvel ezelőtt még megvolt az üzletünk az Irányi-utcában — mondja Németh néni — mert a férjem műköszörős, aztán még onnan mentünk ajánlkozni a háziúrhoz. A Mocsonyi úrékhoz. Két fivér volt akkor a tulajdonos. Előkelő család, gróf Bethlenékkal vannak rokonságban.

Sokszor változott a háztulajdonos, vagy eladták-e közben a házat?

— Örökölték. Mert tetszik tudni, az egyik Mocsonyi úrnak volt három fia. Az egyik, Péter elesett a háborúban, a másik már régebben meghalt és a harmadik a román királynak volt fővadászmestere, aztán Lugoson volt román prefektus, az most, három-négy évvel ezelőtt vadászaton meghült és tüdőgyulladásban pusztult el. Kár érte, nagyon elegáns és finom fiatalember volt. Most a má-

sik Mocsonyi-fivér gyermekeié és a többi örököse a ház. Az egyik Teleki grófné.

„Neoschil urat agyonütötte a zászló...”

— Változtak a bérlők is?
— De mennyit! Ki-be, az csak úgy megy folyton. A legrégebbi bérlő egy úriasszony volt a három lányával. Már akkor is itt laktak, amikor a váci-utcai traktus még meg sem volt építve. Azután oda hurcolkodtak, arra az oldalra. Az egyik lány varrónő volt, az szegény a Beckernél, a kávésnál egyszer összesett és meghalt. A másik gyenge, beteges volt, a harmadik pedig most akar kiköltözni, ennyi sok év után. Érdekes, hogy ott a lakásban még villany sincs. Most azonban átalakítják egész modernre, mert másképpen nem lehet majd kiadni.

— Az üzletek aztán persze nagyon sokat változtak. Itt volt a házban azelőtt a *Gassner* szőnyegüzlet. Milyen finom cég volt! Aztán itt van a *Schossberger* esernyős, az még ma is fennáll, aztán a *Krantz* ékszerész, ezt az üzletet más vette át; azután a *Folly*, *Sárkány*, így hívták a céget, az is megszűnt, a *Winter*-fehérneműs, az sincs már. A *Winkler*-képrámás, az megvan és a *Neoschil*-féle sportüzlet. Annak a tulajdonosát, a *Neoschil* urat agyonütötte a zászló. Ott ment a téren, (akkor történt ez, amikor *Kossuth* meghalt és mindenütt kinn volt a gyászzászló) és pont mikor arra ment, leesett a zászlórúd. Eppen a fejére. Rögtön vége volt. Akkor vette azután át a *Benedek*; az most ment tönkre, négy évvel ezelőtt. Némelyik üzlethelyiségnek nagy története van. Az egyikben volt már, mióta itt vagyunk, butorkereskedő, cipész, ékszerész, divatszalon, papírüzlet (ez egy fél-év alatt tönkrement) és most az egyik csillárgyárnak a lerakata. Régebben persze nem változtak olyan gyorsan az üzletek, mint ma. Micsoda finom cégek voltak ezek és ma pusztulnak egyik a másik után. Ott van például a *Weszely* István-cég — mondja Németh bácsi — harminc évig dolgoztam oda. Koresolyát, meg acélárut élesített nekik. Ott csakis a legfinomabb áru volt. Csupa Henckel-féle. Most már a *Weszelyék* sincsenek.

Itt zajlott le az egész forradalom

— Úgy-e a Vörösmarty-tér is nagyon megváltozott, mióta itt vannak?

— Bizony, bizony... 1908 óta sok építkezés volt. Meg aztán a Vörösmarty-szobor is idekerült. Az nagy ünnepség volt egy vasárnap délelőtt. Rengeteg nagy tömeg, szép volt.

— Na, de aztán később is volt itt sok gyülekezés, itt zajlott le az egész forradalom. Mert *Károlyi* Mihályék az egész pártjukkal itt voltak az emeleten. Akkoriban roppant izgalmas éjszakákat éltünk át. Amikor ott a Lánchídnál volt az a csata a forradalom előtt egy pár nappal, akkor idehozták a sebesülteket. Az egyik lakó, a doktor úr, nem volt itthon. Erőszakkal kinyitották a lakását és oda rakták be a betegeket. Aztán itt bujkáltak el a házból a katonák. Az egyiket az én szekrényemben találtuk meg, ott a lépcsőnél. Rengeteg tengerész járt akkor ki be és a forradalom első napján annyi lopott holmit hoztak ide, hogy minden tele volt vele. Pokrócokat, ennivalót, a világon mindent. Azt se lehetett tudni, hogy honnan. Innen, az emeletről szónokolt *Hock* meg *Károlyi* a tömeghez. Borzasztó sokan voltak, még a Gerbaud-

nál is álltak. Nagyon rossz napok voltak azok. Amikor aztán megvolt a forradalom, sok katona csődült ide az udvarba, meg a lépcsőre, meg se lehetett mozdulni fölük. Az egyik *Károlyi*-párti vezető, *Búza* Barna az emeletről dobálta közéjük a szivarokat. Akkoriban jó pár éjszakán át nem aludtunk.

„Feljelentettek, hogy két felesleges szekrényem van”

— A kommunizmus alatt nem esett bántódásuk?

— Nagy félelem volt az nekünk. Volt egy bizalmi, mint minden házból, az parancsolgatott velünk. Még meg is van az írás, hogy hogyan és kinek kell a házbért fizetni. Egyszer éjjel katonák jöttek és keresték *Hedry* közjegyző urat. Azt mondták, hogy ha egy szót is szólok, vagy értesítem őt, akkor rögtön agyonlőnek. Én azt mondtam, hogy nem tudom, hol lakik, pedig tudtam, hogy nincs a házból, hanem a körútra ment egy másik lakásba aludni. Mindjárt el akartak vinni, de aztán a takarítónéből kiszédtek, hogy hol találják és el is vitték. Szerencsére nem történt baja a közjegyző úrnak, pár nap múlva sikerült kiszabadulnia.

— Volt akkor egy vici, az folyton fenyegetett, hogy így, meg úgy, feljelent. Nekem végig kellett menni vele az összes lakásokon, hogy hol van üresedés. Félrekapott sapkával, bunkósbottal a kezében ágált mindig nagy hangon. Háromszor is feljelentett. Egyszer azért, hogy felesleges két szekrényem van, egyszer meg, hogy túlsok a fehérneműm.

— Sokat szenvedtem — sóhajt a néni — nem egyszer már öltözködtem, hogy visznek. Az a vici ott kínozott minket, ahol csak tudott.

„Pofonokat kapott, de nem használt neki,”

— Sokat bajlódta a vicékkel?

— Nem mondhatnám. A legtöbb tisztességes, rendes ember volt. Csak ez az egy volt csirkefogó. Volt ugyan egy másik is, az tulajdonképpen a vicénének a fia volt. Az mindig lopott. Betört kérem a *Winter*-féle üzletbe. *Heckenastéknál*, az *Aluminiumnál*. Egyszer a *Katzéknál* a fotel alatt találták meg, odabujt. Amikor a *Winteréknél* járt, az úgy volt, hogy éjjel világosságot látok a *Winter*-üzletben. Gyorsan kifutottam a kapuhoz és éppen arra járt egy őrjárat, mert ez a forradalom alatt történt. Közben az egyik, a vicéné fiának a bűntársa megszökött, ez a fiú meg a hátsó lépcsőnél bujt meg. Huj, micsoda pofonokat kapott! De nem használt neki. Megint betört, de mindig rajta kaptuk, míg aztán elvitték javítóintézetbe. A vicéné különben derék, szorgalmas asszony volt, nagyon sajnáltuk, hogy ilyen fia van neki. A gyerek még nálunk is lopott, de nyilván nem értett a dologhoz, mert az ékszeremet itt hagyta, csak egypár olesó apróságot talált meg.

Lugkő, gáz, revolver

— Sokat tudnak a lakók életéről?

— Tulajdonképpen semmit. Mindenki a maga életét éli, csak néha, ha baj van, akkor tud meg az ember egyet-mást. Elég sok az öngyilkosság egy ilyen házból, de hát az ember nem emlékezik már vissza mindre. Egyszer a harmadikon egy cseléd ölte meg magát lügkövel, tudom is, hogy miért, de nem mondom, a múlt évben pedig *Balogh* Jenő igazgató a Téglá- és házépítő vállalatától, lőtte agyon magát itt, a félemeleten. De azért volt még sok más is, aki el akarta dobni az életét. Egyszer volt egy nagy bal eset, még jóval a háború előtt. Egy fehérvarróné, azt hiszem, *Szegőnének* hívták, aki azelőtt a közjegyző úr mostani lakásában lakott és aztán átment a harmadikra, nyilván nyitva hagyhatta a gázesapot. Több robbanás történt egymásután. Meg is halt szegény.

— Aztán hogyan telik el egy nap?

— Küzdelemmel. Már délelőtt kezdődik, a porolással. Mindennap kiabálás, harag, reudtelenség, de aztán napközben nem sok történik. Néha postás jön, vagy végrehajtó és sokszor ki kell szaladni a lifthez. Este aztán bezárjuk a kaput tízkor. Nemsokat háborgatják az embert. Ebben a házból alig maradnak ki négyen-öten, úgy, hogy napi 60—80 fillérről nem lehet többet keresni. Némelyik szombatnál több is van. Ma persze senkinek sem megy már jól és az emberek összetartják a garasait. Gavallérok sincsenek. Miből is lennének?

Fizetik-e rendesen a házbért?

— Ki ahogy tudja, ezzel is elég baj van... Az ajtó kinyílik s egy fiatalember lép be rajta. Azt kérdezi, hogy mennyi hátralékos házbérral tartozik még. Németh néni megmondja neki a könyvből, mire a látogató így szól:

— Hát kérem, majd mi is fogunk fizetni... Utánanézek, senki sem szól egy szót se. A szobán végigszalad a nyugós, gondterhes idők árnyéka. Németh bácsi egyszerre csak felrezen:

— Meg van már gyújtva kinn, a lépcsőn? Sötét van már!

A néni kifelé indul. Az ajtónyíláson belopakodik a foxikutya és felugrik a divánon doromboló cica mellé. Már kibékült vele.